

Pazljivi bralec je prejkone sam opazil, da se povedek stavka: slovenskemu velelniku odgovarja v grščini optativ, ki je omenjen v uvodnem odstavku res lepa čanka v JiS V, 93, ne dá nadomestiti brez sile z nobeno drugo besedo, ne z glagolom ustrezati, vollkommen entsprechen, convenire, niti z glagoli ujemati se, skladati se in zlagati se, nikar pa z razlago in besedami biti enak. Velelnik in želelnik sta pač različna, slovniško natančno opredeljena pojma in ne more ustrezati ne ta onemu, ne oni temu. Tudi povedek stavka: paleolitska doba odgovarja v geologiji ledeni dobi, ki ga bereš v SP 1950, 448 (pod geslom odgovoriti, -im), se ne da brez sile zamenjati z nobeno drugo besedo. Ta dva primera kažeta, da gre pri rabi besede odgovarjati v nje pomenu entsprechen, respondere, za neko posebno terminološko izražanje pojmov, ki se dajo samo tako označiti kakor treba, ali vsaj natančneje in krajše opisati, ko s katerim koli drugim glagolskim nadomestilom. Daljnji primeri naj bralca prepričajo, da je res tako.

O našem novejšem stavbarstvu večkrat govoré, da odgovarjajo sedanje zgradbe s 6 in celo s 7 nadstropji luksurioznim petnadstropnim hišam, kakršne so zidali prej. Glagol ustrezati ne pride v poštev za povedek tega stavka, ker gre le za površno vzporejanje enega od soodnosnih pojavov med sedanjo varčevalno in poprejšnjo potratno zidavo ob enaki prostornini zgradb, ne pa za pravo primerjanje dveh stvari in njega pozitivni sklep. Tudi slišimo govoriti, da odgovarjajo razkošnim ložam, ki so jih prej tako pogosto projektirali, sedanji zelo enostavni balkoni, ki stavbam prav dobro ustrezajo, a v soodnosu k poprejšnji zidavi seveda le odgovarjajo ložam in terasam prejšnje dobe. V mladinskem sodstvu beremo, da odgovarjata opomin in ukor v mnogih primerih zaporni kazni, ki je sicer določena po občih kazenskih predpisih. Tukaj so kazenske sankcije razporejene po svoji različnosti. Če bi kdo trdil, da gre vendarle tudi za primerjanje, češ vsako razlikovanje je v svojem bistvu primerjava, bi mu bilo treba odgovoriti, da že to kaže, da ne gre za pravo primerjavo, ker ne ustreza glagol ustrezati. Ta pa ne ustreza, ker gre tudi tukaj le za zunanjo razlago neke soodnosnosti brez vsakega razčlenjevanja in spuščanja v sam problem, njega vsebino in oblike. Izhodišče takim površnim ocenam je lahko v samih stvareh, ki je o njih govor, ali pa tudi čisto izven njih. Slovanska rodbinska zadruga odgovarja premoženjskim prazdruženjem, ki pri drugih narodih, ko so bili na podobni stopnji gospodarskega razvoja, niso temeljila na rodbinskopravni podlagi. Gre za soodnos, ki je v stvareh samih, namreč za različno strukturo premoženjskih združenj. Sodilo soodnosnosti pa leži lahko tudi le v korealnem lokaliziranju predmetov, ki vsak za sebe gotovo ustreza svojemu namenu, v medsebojnem odnosu pa seveda more le odgovarjati drugim predmetom. Člen 3 Kapscheve slovenske priredbe gorskih členov odgovarja členu 4 izvirnika Gorskih bukev, ne ustreza pa mu zato, ker ne obravnava le dedinske tožbe, marveč tožbe sploh in še druga vprašanja gorskega prava. Toda določbe obeh členov so na adekvatnem mestu zakonskega teksta, se pravi tam, kjer člen 3 enega teksta odgovarja členu 4 drugega teksta. Sodilo soodnosnosti je zunaj samih stvari; n. pr. tudi, če gre za tako imenovane prehodne določbe, ki se po pravilu zakonodaje zmerom stavijo na konec zakonskega teksta.

Če se vprašamo, ali se vsi ti in taki primeri rabe glagola odgovarjati pojmovno morejo opredeliti, tedaj nam mora biti izhodišče dejstvo, da gre zmeraj za površno vzporejanje medsebojno čisto različnih, vendar pa v kakem oziru le korelativnih predmetov z vidika, ki jim more biti imanenten, lahko pa je tudi izven njih, n. pr. v goli lokalizaciji. Kolikor se takemu ocenjevalnemu postopku imputira zamisel primerjave, bi se mogla funkciji po našem mnenju nadeti oznaka: primerjava soodnosnosti v prostoru ali času. Za natančen opis takega nepravsnjega primerjanja nam je glagol odgovarjati neogibno potreben. Ne bomo ga preganjali le zato, ker je tako ukoreninjen, da se nič več ne dá izpuliti, marveč zato, ker je naši znanstveni terminologiji živo potreben zaradi natančnega opisa znatnega kompleksa pojmov soodnosnosti, ki bi sicer ostal brez ustreznih sredstev terminološkega izražanja. Zato se je vobče in tako hitro udomačil.

Nobene nevarnosti ni, da se naši pisatelji ne bi dobro razvedeli v tej stvari, saj se jim bo pero uprlo, če bodo hoteli zapisati napačni glagol ustrezati oziroma pridevnik ustrezen, -zna, -o namesto pravilnega glagola odgovarjati oziroma njegovega pridevniškega deležnika odgovarjajoč, -a, -e. Preti pa druga nevarnost. Srbi in Hrvati nimajo izraza za naš pojem ustrezati. Isto je pri njih kot pri Nemcih, katerim pomeni glagol entsprechen tako ustrezati kot odgovarjati. Srbohrvatska

raba glagola odgovarati, -am je kriva, da se je pri nas razširil glagol odgovarjati na škodo glagola ustrezati. To novinarsko prikazen smo dolžni pobijati zmerom in povsod. SP 1950, 448 (geslo odgovoriti, -im) ima pravilno razlago, da stvar ne *odgovarja, marveč ustreza namenu, toda v sledečem stavku bo treba pri novi redakciji opustiti zvezdico pred besedo odgovarja, ker gre stvarno le za časovno vzporeditev (lokalizacijo) paleolitske in geografske ledene dobe, ne pa za njiju primerjavo, ki bi opravičila sklep, da se dobi ujemata ali skladata oziroma da se dasta primerjati druga z drugo.

Francè Goršič

NEKAJ PRIPOMB K PRIDEVNIŠKEMU STOPNJEVANJU

1. Poleg običajnega pridevniškega stopnjevanja, ki izraža večjo oziroma največjo mero primerjane lastnosti, je mogoče tudi stopnjevanje, pri katerem se primerjana lastnost zmanjšuje. Naša slovnica ga imenuje stopnjevanje navzdol in pripominja, da za zanj ne uporabljamo posebnih obrazil, ampak ga opisujemo z *manj*, *najmanj*. Slovnica navaja tri primere: Bodi no malo manj siten! Izmed vseh je najmanj delaven naš razred. Kaj bi govoril, kdo je pridnejši, kvečjemu, kdo je manj len!

Vendar to ni edini in tudi ne najpogostejši način stopnjevanja navzdol. Pri pridevniki, ki jih lahko stopnjujemo z obrazili in imajo svoje pomensko nasprotje, je navadno drugače. N. pr.: Poleti so dnevi dolgi, jeseni so krajši, pozimi pa najkrajši. Torej: dolg — krajši — najkrajši. Nikomur ne bi prišlo na misel, da bi tu stopnjeval dolg — manj dolg — najmanj dolg. Podobno: Najstarejšemu sinu je bilo 20 let, mlajšemu 18 in najmlajšemu 17 let. Torej: najstarejši — mlajši — najmlajši. Andrej je še mlad fant, Borut je starejši, Mitja najstarejši. Torej: mlad — starejši — najstarejši. Med je slajši ko pelin. *Slajši* tu ni komparativ k *sladak*, ampak k *grenak*. Tako bi lahko še naprej naštevati primere z različnimi variantami stopnjevanja navzdol, pri čemer bi si s prislovom *manj*, *najmanj* nič ne pomagali.

Pridevnikov, ki imajo svoje pomensko nasprotje, torej navadno navzdol ne stopnjujemo z *manj*, *najmanj*, ampak s stopnjevano lastnostjo nasprotja.

Imamo pa še drugačne primere: Manj strašna noč je v črne zemlje krili, ko so pod svetlim soncem sužni dnovi. — Vreme je to pomlad manj ugodno kakor lani. To pomlad imamo najmanj ugodno vreme zadnjih let.

Ce bi skušali nadomestiti *manj* *strašen* in *manj* *ugoden* s kakim pomensko nasprotnim adjektivom, recimo s *prijetnejši* in *neugodnejši*, *bolj* *neugoden*, *slabši*, bi se smisel stavka spremenil. Živeti v sužnosti je strašno in tudi ležati v črni zemlji je strašno (to še zdaleč ni prijetno), toda prvo je *nekoliko* hujše. Vreme je bilo ugodno lani in je bilo ugodno letos (nikakor ni bilo slabo), samo lahi je bilo še *nekoliko* bolj ugodno. Pač pa ne bi mogli reči: Med je manj *grenak* ko pelin, ker se tu primerjata dve skrajnosti.

Raba *manj*, *najmanj* je torej pri stopnjevanju na mestu, kadar hočemo poudariti majhno razliko med primerjanimi lastnostmi, ki še ne dobivajo značilnosti svojega nasprotja. Takšni so tudi primeri, ki jih ima naša slovnica. Če pa hočemo izraziti samo smer stopnjevanja, stopnjujemo adjektiv nasprotja, četudi med primerjanimi lastnostmi ni velike razlike. N. pr.: Ta smreka je le malo manjša od one. Če rečemo: Ta papir je dober, oni pa je slabši, smo s tem povedali samo to, da gre za dve različni kvaliteti papirja. Če pa rečemo: Ta papir je dober, oni pa je manj dober, to pomeni, da sta obe vrsti papirja dobri, le da je ena za spoznanje slabša.

Včasih rabimo komparativno obliko, ne da bi sploh kaj primerjali, pač pa želimo približno označiti ne večjo, ampak nekoliko manjšo mero lastnosti: *krajša* povest je daljša kakor kratka, *površnejši* opazovalec ni bolj površen, ampak skoraj površen, *novejša* književnost ni bolj nova, ampak sega nekoliko, ne daleč nazaj, mlajši gospod je nekoliko zrelejši gospod, *nižji* uradnik ne stoji niže kakor nizek uradnik, ampak je samo nekje na spodnjem koncu uradniške lestvice itd.

2. Obe naši povojni slovnici dovoljujeta stopnjevanje z *bolj*, *najbolj* samo pri adjektivih, ki jih ne moremo stopnjevat z obrazili. Izjeme so le primeri s posebnim poudarkom ali slogovno posebnostjo. Breznik — pri roki imam 4. izdajo njegove slovnice — tega nikjer izrecno ne predpisuje. Iz tega bi se dalo sklepati in tudi ni dvoma, da se je stopnjevanje z *bolj*, *najbolj* močno razširilo, slovnicarji pa so čutili potrebo, da to zajeziijo. Vendar ni najmanjšega razloga za omejevanje, ki ga predpisuje slovnica. Raba *bolj* *topel* je prav tako pravilna kakor *toplejši* in sicer zato, ker je danes v knjižni slovenščini vsesplošno v navadi. Ne bi sicer trdili, da sta obe